

negotiorum gestorum actione repetere a debitore id, quod solvit, potest, l. *Cum pecuniam*. 43. ff. « De negotiis gest. nisi, si quid debitoris interfuit, eam pecuniam non solvi, » prout limitat, cit. l. *Cum pecuniam*. Si vero pro alio nolente, ac contradicente solvat, nulla eidem actio, vel jus repetendi solutum competit, arg. l. fin. c. *de Negotiis gest.* et cit. l. VI. § 2. ff. *Mandati*.

16. *Successor ecclesiasticus solvere tenetur debita ab antecessore pro Ecclesie utilitate contracta.* — Quæritur III. An successor in episcopatu, prælatura, aut beneficio solvere teneatur debita ab antecessore facta? Resp. I. Affirmative, si debita pro Ecclesie utilitate, vel necessitate fuerint contracta. Communis, textu claro c. i. h. t. ibi: « Sicut filius debita patris solvere tenetur, ita prælatus sui prædecessoris pro Ecclesie necessitate contracta. » Idem est de debitis, quæ antecessor pro sua necessaria, honesta, ac decenti sustentatione contraxit, Abbas, in c. i. h. t. n. 2; Barbosa, in idem c. n. 3; Engel, h. t. 18; Flamin. Paris., *de Resig.* lib. I. q. 16, n. 15; Fagnanus, in idem c. n. 10, citans Rotæ decisionem. Ratio est, quia et hæc debita propter unionem, quam habet rector cum Ecclesia, pro necessitate Ecclesie censentur contracta, eo quod Ecclesia teneatur prælatum suum alimentare: « cum secundum Apostolum, qui altari servit, vivere debeat de altari: et qui ad onus eligitur, repelli non debeat a mercede. » c. *Cum secundum*. 16. *de Præbend.*

17. *Non item alio titulo contracta.* — Resp. II. Si antecessor nec pro utilitate aut necessitate Ecclesie, nec pro necessaria aut honesta sui sustentatione, sed alio titulo debita contraxit, ea solvere successor non tenetur, textu claro c. ii. h. t., c. IV, *de Fidejuss.* et cap. I. *de Deposito*. can. 2, casu. 10. q. 2. juncta Glossa, in c. i. h. t. §. *Necessitate*. Accedit ratio, quia juxta reg. 76. jur. in 6. « Delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesie redundare: » et consequenter neque clerici, debita contrahentis injuria vel prodigalitas nocere debet Ecclesie. Hinc talia debita vel de antecessoris relictis patrimonialibus solvi, vel his deficientibus insoluta manere debent: ubi sibi describat oportet, fidejussor, vel creditor, qui rectori Ecclesie ad alias, quam Ecclesie necessitates quid mutuo dat, credit, vel pro eo fidejubet.

18. *Ut successor teneatur solvere debita an-*

tecessoris debet prius creditor probare ea in Ecclesie utilitatem, vel necessitatem fuisse conversa. — Resp. III. Ad hoc, ut successor ecclesiasticus teneatur solvere debita ab antecessore contracta, debet creditor probare pecuniam, vel rem creditam esse in utilitatem vel necessitatem Ecclesie, aut saltem necessariam prælati sustentationem conversam, can. 2. § 1. ad finem casu 10. q. 2. ibi: « Is creditor hic intelligatur, qui, quod credidit, probat in utilitatem divinæ domus processisse. » Concordat, c. penult. *de Fidejuss.* ibi: « Nisi forsitan manifeste constiterit, in utilitatem domus ipsius redundasse. » ubi notanda verba: « nisi manifeste constiterit. »

19. *Aut saltem, quod nunc temporis adfuerit Ecclesie necessitas. Subtilitas nimia in observando jure subinde nocet.* — Notant tamen communiter doctores uti Abbas, in cit. c. penult. n. 7. *de Fidejuss.*; Joan. Andreas, in c. *Ex presentium. de pignor.*; Hostiensis, in c. I, h. t., n. 3; Covarruvias, *Var. resolut.* lib. II. cap. XVII. n. 3; Fagnanus, in c. i. h. t. num. 7; Belletus, *de Clerico debitore*. § 3, num. 42, et Glossa, in can. 2. § 1. ad fidem cau. 10. q. 2. §. *Probat.* et alii, sufficere, si creditor probet, tunc temporis adfuisse casum utilitatis, vel necessitatis Ecclesie; etsi, non probet in eam pecunias, vel aliam rem creditam fuisse conversam, arg. l. I. *Quid si mutuum*. § 8. ff. *de Exercit. action.* et l. *Lucius*. 8. ff. eod. Ratio est, tum quia, uti bene advertit Abbas, et Glossa locis citatis, nimis durum esset tam prælato, quam creditori, si ille in quovis casu semper deberet mittere testes, vel aliter certificare, quod pecunia mutuanda, vel res credito accipienda actualiter in Ecclesie utilitatem expendatur. Vel hic, creditor nempe semper curiose interrogare deberet, ad quem usum petatur, simulque attendere, an actu ipso ad Ecclesie utilitatem convertatur. Et profecto, si nimia subtilitate in hac causa procederetur, timendum, ne potius in perniciem, quam utilitatem Ecclesie verteretur, cum vix inveniretur, qui cum Ecclesie prælatis contraheret, prout Glossa, loc. cit. ulterius bene notat, arg. l. penult. prin. c. *Ad S. C. Trebell.* ubi hujusmodi nimia juris subtilitas in causa pupillorum rejicitur ex eadem ratione, illis verbis: « Ne dum nimia subtilitate utimur circa res pupillares, ipsa utilitas ad perniciem eorum revertatur. »

20. *Solutio primum fieri debet, ac potest cre-*

ditori etiam invito si administrationem suorum bonorum habet. — Quæritur IV. Cuinam fieri debeat, aut possit solutio? Resp. I. Primum solutio fieri debet ac etiam invito potest ipsi creditori, dummodo is rerum suarum administrationem habeat, ipsaque solutio debito loco, et tempore fiat. Quod si creditor solutionem in hujusmodi circumstantiis accipere nolit, poterit debitor pecuniam debitam magistratui consignare, sicque se et a debito principali, et ab usuris liberare. Sylvester, §. *Solutio*. q. 4; Engel, h. t. n. 2, ac 3; Sannig, eod. cap. II, n. 2, ac communis, textu claro l. *Obsignatione*. 9. c. h. t. Porro debet fieri creditori solutio; etsi ad mortem accusatus esset. l. *Reo*. 41. ff. h. t.

21. *Et vero, cui administratione caret, solutio fieri nequit.* — Dicitur autem notanter in conclusione: « Dummodo rerum suarum administrationem habeat: » huic enim, qui caret sine auctoritate tutoris, aut curatoris solutio secure non præstatur. Hinc si qui sine horum auctoritate pupillo, minori, aut alii curatorem habenti, uti prodigo, ameniti, etc., solvit, et pecunia soluta perdat, aut male consumatur, denuo pro solutione debiti conveniri potest. Ita doctores loc. cit. quia « Pupillo solvi sine auctoritate tutoris non potest. » l. *Pupillo*. 15. ff. h. t. ubi tamen in favorem solventis additur: « Si tamen solverit ei debitor, et nummi salvi sint, petentem pupillum, doli mali exceptione debitor submovebit. » Hinc

22. *Fieri tamen potest ejusdem tutori, aut curatori in quo casu securius quis facit, ut adhibeat, auctoritatem judicis.* — Resp. II. Creditore administratione suorum bonorum carente solvi potest ejusdem curatori, vel tutori: textu claro l. *Quod si*. 14. § 7. ff. h. t. ibi: « Curatori quoque furiosi recte solvitur; item curatori sibi non sufficientis, vel per ætatem, vel per aliam justam causam: sed et pupilli curatori recte solvi constat. » Quo clarissimo, aliisque juris textibus non obstantibus, securius facit debitor pupilli, aut minoribus, si adhibita etiam auctoritate judicis, solutionem præstat; secus enim pecunia soluta male perdit, pupillo competit beneficium restitutionis in integrum, et si pupillo cum auctoritate tutoris, aut curatoris, aut ipsi curatori, vel tutori debitum solverit. § fin. Infit. « Quibus alienari licet, vel non. »

23. *Procuratori tam generaliter, quam specialiter ad solutionem accipiendam deputato*

recte solvitur. — Resp. III. Creditoris procuratori speciale ad id, vel generale mandatum habenti solutio debiti legitime fit: textu claro, l. *Vero*. 12. prin. ff. h. t. ibi: « Vero procuratori recte solvitur. Verum autem accipere debemus eum, cui mandatum est vel specialiter, vel cui omnium negotiorum administratio mandata est: » juncta l. *Qui hominem*. 34. § 3. ff. eod. Si vero mandato generali carens ad aliquid aliud, v. g. litem, specialiter constitutus est procurator, recte eidem non solvitur, l. *Sed si*. 13. ff. *de Pactis*. et l. *Hoc jure*. 86. ff. h. t. ibi: « Hoc jure utimur, ut lius procuratori non recte solvatur. »

24. *Cui etiam, si ignorante debitore deponitur a procuratoris officio, solutio facta valet.* Porro si creditor procuratorem suo officio privat, vel ne solutionem accipiat, specialiter prohibet, idque debitor ignorat, liberabitur ab obligatione sua, si hujusmodi procuratori solvat; secus si sciat, cit. l. *Vero*. 12. § 2. ff. h. t. ibi: « Si quis mandaverit, ut Titio solvam, deinde vetuerit, eum accipere; si ignorans, prohibitum, eum accipere, solvam, liberabor; sed si scivero, non liberabor, » juncta, l. *Qui hominem*. 33. § 3. ff. eod. ibi: « Si Titium omnibus negotiis meis præposuero, deinde vetuero eum, ignorantibus debitoribus, administrare mea negotia, debitores ei solvendo liberabuntur. » Concordat, l. *Dispensatori*. 51. ff. eod.

25. *Idem est servis, et filiisfamilias specialiter vel generaliter ad id deputatis.* — Resp. IV. Servis quoque ac filiisfamilias, si exigendis pecuniis specialiter sint deputati, aut liberam atque universalem habent administrationem, rite solvitur, per jura num. præced. citata, ac l. *Si quis*. 18. atque l. *Solutam pecuniam*. 49. ff. h. t. ibi: « Etsi jussu ejus alii solvitur, vel servo actori, proficiet ei solutio. »

26. *Etiam creditori creditoris recte fit solutio.* — Resp. V. Creditori creditoris, etiam sine hujus mandato vel consensu recte solvi potest debitum, ita tamen, ut debitor per hujusmodi solutionem ipso jure quidem nondum sit liberatus ab obligatione sua, liberare tamen exceptione doli mali illico se possit, ac dicere: Ego jam solvi tuo creditori, casu quo ab illo solutionem prætenderet adhuc creditor, l. *Si opera*. 6. ff. *de Doli mali except.* et ibi Baldus, Sylvester, §. *Solutio*. q. 4. Perez, n. 6. h. t. Nisi ex eadem causa, qua debitor obligatur creditori, hic obligatur

alii priori creditori : v. g. debitor conduxit domum ab aliquo, qui eandem prius ab alio conduxerat; tunc enim ipso jure liberatur debitor, solvendo creditori creditoris, uti citati habent doctores arg. l. XXXVI. ff. de Negot. gest. et l. XI. § 5. de Pignorat. act.

§ II

DE EO, QUOD SOLVI, MODOQUE, QUO DEBITUM SOLVI DEBET, UBI ETIAM DE COMPENSATIONE OCCULTA

27. *Solvi debet id ipsum in specie, quod debetur.* — Quæritur I. Quid solvi debeat? Resp. I. Id ipsum, quod in specie debetur. Ratio est, « quia, ut ait I. C. Paulus, l. II. § 1. ff. de Rebus credit. aliud pro alio, invito creditori, solvi non potest. » Unde non satisfacit debitor, si invito creditori rem aliquam æque bonam vel pretium speciei debitæ solvat; cum sæpe specialis affectio sit ad aliquam rem in specie, aliudque sit pretium, aliud res. l. I. ff. de Rerum permut. et l. Tantum. 88. ff. de Verb. signif. Hinc etiam non liberatur ab obligatione debitor, si pro pecuniis dat, vel dare vult equum, agrum etc. tantundem valentem. Nam præter allegatam juris rationem hujusmodi solutio haberet speciem emptionis; emere autem invitus, et vendere regulariter nemo tenetur. l. Invitum 41. c. de Contrahend. emp.

28. *Non tamen tenetur debitor debitas pecunias in eadem specie monetæ, qua accepit solvere, nisi ita conventum sit, aut alias creditor damnnum pateretur.* — Resp. II. Priore conclusione haud obstante, non tenetur debitor pecunias debitas, in eadem, qua accepit, specie solvere, sed satisfacit, in alia quacunque demum specie dummodo proba, v. g. pro imperialibus sibi mutuo datis, florenos, etc. solvat; nisi expresse sit conventum, ut in eadem specie monetæ solutio fiat, l. Quæ extrinsecus. 65. § 1. ff. de V. O. Aut nisi ex solutione in diversa specie monetæ damnnum pateretur creditor, arg. l. XCIX. h. t. Ratio conclusionis est, quia pecunia in genere suo regulariter mutuoam functionem recipit, et ratione proportionati valoris, nummi sunt ejusdem generis; nec in solutione tam species, quam valor ejusdem attenditur. Hinc l. I. § 1. ac Titul. 35. ff. de Auro et argento, statuitur, quod si aurum legatur, satisfacere hæredem, si vel aurum, vel pretium auri in specie monetæ præstet; si non certum

genus aurei (v. g. aliquid certi extraordinarii valoris, aurei,) legatum sit, cit. l. I. ad finem ff. de Auro et arg.

29. *Controversia de casu mutatae monetæ. Mutatio monetæ alia intrinseca, alia extrinseca.* — Occasione præcedentis conclusionis occurrit celebris inter doctores controversia examinanda. Quid juris nempe, qualiter et in qua specie monetæ a debitore solutio præstanda? Item ad quem, debitorem nempe, an creditorem, damnnum vel lucrum pertineat, casu quo valor monetæ, principis dispositione mutetur? Ubi prius notandum, duplicem esse, et fieri posse mutationem monetæ, « intrinsecam, » et « extrinsecam. » Intrinseca est, quando ipsa materia monetæ mutatur, ita ut eidem in pondere, vel detrahatur, vel deterior materia admisceatur; v. g. semicuprei quendenarii cudantur, etc., Extrinseca vero est, si manente eadem bonitate materiæ, valor et æstimatio extrinseca mutetur, ita ut thalerus prius duobus florenis constans, principis dispositione quatuor vel quinque florenis valeat. Layman, lib. III. tr. III. p. 1, c. v, n. 10; Engel, h. t. n. 13. et communis doctorum. Hoc supposito.

30. *Si fit intrinseca monetæ mutatio, debet fieri solutio juxta bonitatem intrinsecam monetæ tempore contractus, mutuo v. g. datæ.* — Resp. III. Si moneta mutata est intrinsece, inspiciendum est tempus contractus, et solutio præstanda in illa bonitate, ac valore monetæ, quam tempore contractus habuit, ita ut vel eandem speciem monetæ, vel, si hanc non habet, novam deteriorem usque ad valorem tamen et æstimationem monetæ habitæ tempore contractus solvat. Ita Gailus, lib. II. observ. 73, n. 3, ac 6. Abbas, in c. Olim causam. 20. de Censibus; Layman, loc. cit. n. 19; Filliucius, tract. XXXV. p. 2. n. 40; Covarruvias, de Collat. veter. nummis. cap. VII. § unico. n. 2; Engel, h. t., n. 13, et communissima aliorum arg. Olim causam. 20. de Censibus. et l. Cum quid. 3. ff. de Rebus creditis. Ratio principalis, quia justitia commutativa exigat, ut in omni debito tantundem in ea specie, seu genere, et qualitate solvatur, sicuti in obligationem fuit deductum; consequenter si ante viginti annos centum de bona materia cusos thaleros mutuos accepisti, vel eisdem agrum credito emisti; similibus thaleris, vel certæ alia monetæ specie secundum valorem et æstimationem intrinsecam eisdem æquivalente solutionem præstare teneris, neque satisfacis,

§ II. DE EO, QUOD SOLVI, MODOQUE, QUO DEBITUM SOLVI DEBET, ETC. 339

solvendo in nova moneta secundum valorem intrinsecum deteriori; licet secundum æstimationem exteriorem per dispositionem principis idem valente.

31. *Etiam si id specialiter in pactum non deducatur.* — Sicut e contra si contingat, post contractam obligationem in substantia, et materia meliorem monetam cudi, non teneris in ejusmodi moneta juxta valorem intrinsecum meliorem solvere, sed potes in antiqua, tempore contractus, currente, vel secundum æstimationem ejus solutionem præstare. Layman, loc. cit. et alii. Nec refert, quod aliquid specialiter in pactum deductum non sit; quia uti dicitur l. Cum quid. 3. ff. de Rebus credit. « Cum quid mutuam dedimus, etsi non cavimus, ut æque bonum nobis redderetur, non licet debitori deteriorem rem, quæ ex eodem genere sit, reddere. » Ratio ibidem dicitur: « Nam in contrahendo, quod agitur, pro cauto habendum est; id autem agi intelligitur, ut ejusdem generis, et eadem bonitate solvatur, qua datum sit. »

32. *Si tempore contractus specialiter conventum est, ut in eadem specie a numero monetæ solutio fiat, ac interea mutatio monetæ contingat, damnnum et lucrum pertinet ad creditorem.* — Resp. IV. Si tempore contractus specialiter deductum est in pactum, ut in certa specie ac numero monetæ sub tempore debitum solvatur, et interea mutatio extrinseca monetæ fiat, damnnum, vel lucrum creditoris erit, ita ut tot thaleros v. g. solvere debeat, quos in pactum venerunt, sive valor eorum extrinsece auctus, sive diminutus fuerit: v. g. Si credito vineam emisti centum aureis in specie ac numero solvendis; vel mutuo mille thaleros hoc pacto accepisti, ut solutio in specie et numero ejusdem monetæ fiat, omnino teneris pro empto agro centum aureos in specie et numero, ac pro mutuo accepto, mille thaleros in specie et numero solvere. Covarruvias, de Collat. veter. nummis, cap. VII. § un., concl. 1; Abbas, in c. Quanto. 18. n. 15. de Jurejur.; Layman, loc. cit. n. 12. eoque ac Covarruvia teste, communis aliorum arg. l. Quæ extrinsecus, 65. ff. de V. O. ac l. penult. § Mancipia. 3. ff. Solutio matrimonio. Ratio est, quia « contractus ex conventionem legem accipere dignoscuntur, » reg. 85. jur. in 6. « Nec aliud pro alio, invito creditori solvi potest. » L. II. § 1. ff. de Rebus credit.

33. *Nisi augmentum, vel diminutio nimia*

esset. — Limitat non immerito conclusionem Engel, h. t. n. 13. in casu, quo augmentum, vel diminutio monetæ est nimis gravis; præsertim si ultra duplum fiat; tunc enim ait, quod quamvis creditor ob pactum factum, ac susceptum periculum lucri, vel damni, aliquid petere possit, id tamen fieri debeat cum moderatione prudentis judicis. Ratio est, tum quia judicis arbitrium in causis, in quibus interesse prætenditur, requirit legislator l. unic. c. de Sententiis, « quæ pro eo, » ubi etiam statuitur hoc, « quod interest duplici quantitate minime excedere; » tum quia verba contrahentium ad casus insolitos, de quibus tempore contractus verisimiliter cogitatum non fuit, cum rigore extendi non debent, l. Continuus. 137. §. Cum quis. 6 ff. de V. O.

34. *In casu quo species eadem monetæ conventæ haberi non posset, solutio fieri debet in alia specie ejusdem valoris.* — Casu quo tamen species monetæ in pactum deductæ omnino periisset, aut reprobata esset, aut alia ratione haberi non posset, tunc solutio fieri potest, ac debet in alia moneta ejusdem æstimationis, arg. c. Olim. 20. de Censibus: Glossa, fin. in c. Olim. 20. de Censib. et ibi n. 4; Layman, loc. cit.; Gailus, lib. II. observ. 73. n. 7, dicens esse communem omnium.

35. *Si tempore contractus nec de specie, nec de numero monetæ aliquid conventum est, solutio fit in moneta tunc currente, sive extrinsece, sive intrinsece diminuta.* — Resp. V. Si nec certa species, nec numerus certus monetæ in pactum fuit deductus, sed præcise conventum est de quantitate, v. g. ut centum floreni pro centum mutuo acceptis, vel agro empto, etc., solverentur, et postea contingat extrinseca monetæ mutatio, potest et tenetur debitor in specie monetæ tunc currente, sivo sit aucta, sive diminuta, solvere, pertinetque lucrum, vel damnnum ad ipsum, ita ut tanto pauciores nummos, vel corpora monetæ obligetur solvere, quanto magis valor eorum est auctus: vel tanto plures, quanto magis valor eorundem extrinsecus est diminutus. Covarruvias, loc. cit. § un. n. 3. ad finem. ac concl. 10; Abbas, in c. Quanto. 18. n. 2, de Jurejur.; Hostiensis, in idem; Mynsinger, cent. 4. observ. 1; Layman, loc. cit. n. 15; Engel, h. t. n. 14. ac alii. Et quamvis conclusio ex jure per textum aliquem sufficienter probari nequeat; satis tamen probata manet per consuetudi-